

АСОЦІАТИВНА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

У статті визначено поняття 'метод асоціативних символів' (МАС) та описано суть асоціативної методики, її функціональність і значення для навчання іноземній мові дітей з психофізичними особливостями зокрема та інклюзивної освіти загалом. Розглянуто основні навички, які допомагає розвинути ця методика у ході оволодіння іноземною мовою й охарактеризовано її переваги та недоліки саме в інклюзивному класі. Окреслено можливості, які дають асоціації для вирішення проблем у процесі навчання учнів з психофізіологічними порушеннями.

МАС – це метод «живого» викладання, ігровий метод, це мова рухів, жестів, міміки. Він дозволяє дитині пізнавати світ у живому спілкуванні, що і є головною перевагою цього методу, тому що дитина вчиться, не втомлюючись. Ця методика розвиває навички та вміння учнів, стимулює їхню увагу, покращує запам'ятовування, підштовхує до створення нових оригінальних ідей та смислових зв'язків. МАС в основному націлений на вивчення іншомовної лексики й не потребує використання спеціальних технологій.

У процесі вивчення іноземних мов цей метод дає змогу задіяти такі аналізатори: зір, слух, мовленнєво-моторні та рухові аналізатори, і дає змогу учням з психофізичними порушеннями компенсувати деякі свої особливості. Він розвиває образне мислення, дає можливість перетворити складний навчальний матеріал в простий, а нудний зробити цікавим. При використанні МАС учні та вчитель є рівноправними учасниками навчального процесу та можуть проявляти свою фантазію, висловлювати свої ідеї, бути постійно в русі.

Під час такого навчання за допомогою гри можна повторити лексику з теми, організувати відпочинок на уроці, активізувати словниковий запас дітей, вчити учнів вживати лексику в різних мовленнєвих ситуаціях, розвивати їхню творчість. Вчитель повинен докладати значних зусиль, створювати невимушену атмосферу, в якій учні, не напружуючись, з легкістю вивчають великі об'єми навчального матеріалу. МАС є одним з найефективніших способів семантизації лексичних одиниць, допомагає вирішити одну з основних проблем навчання іноземній мові – збереження у пам'яті мовного матеріалу.

Ключові слова: інклюзивна освіта, метод асоціативних символів, аналізатор, діти з психофізичними порушеннями, гра, іноземна мова.

Вступ. Активне впровадження інклюзивної освіти та орієнтація загальноосвітніх навчальних закладів України на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти зумовили пошук нових способів та методів навчання іноземній мові дітей з психофізичними порушеннями. На сучасному етапі викладання іноземних мов значна роль належить новим прийомам та способам, які відповідали б вимогам модерної освіти. У цьому зв'язку розгляд асоціативного методу навчання та його застосування в процесі вивчення нової іноземної лексики як здоровими учнями, так і з психофізичними особливостями є актуальним.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Основи асоціативної теорії були закладені Т. Гоббсом і розвинуті в працях ДевідГартлі та ДжозефПрістлі, які вважали, що в основі мислення лежить асоціація зображень предметів із словом (зводячи таким чином мислення до процесу утворення понять та образів), а в основі волі – асоціація слова та руху [5, с. 498].Значну увагу цій проблемі приділяли науковці Йоганн ФрідріхГербарт, ГерманЕббінгауз, ВільгельмВундт (Німеччина), ГербертСпенсер, АлександрБен (Велика Британія), ІпполітТен (Франція), Людмила ЄвгенівнаГусак та Світлана Віталіївна Гунько (Україна) та ін.Дослідження питань інклюзивної освіти робилиТетяна Миколаївна Гавлітіна, Алла Анатоліївна Колупаєва та ін.

Мета дослідження полягає у розгляді основних характеристик та функціональних особливостей застосування методу асоціативних символів для навчання іноземній мові учнів з психофізичними порушеннями, що передбачає виконання наступних завдань:

- охарактеризувати «асоціативний метод»;
- з'ясувати його суть, переваги та недоліки;
- визначити значимість цього методу для навчання дітей з особливостями зокрема та інклюзивної освіти в цілому.

Методи та методики дослідження.У процесі написання статті для вирішення поставлених завдань були використані наступні методи: аналізу, синтезу, описовий метод та метод дедукції.

Результати та дискусії. Сучасними психолінгвістами було доведено, що дитина переважно сприймає світ не через слова, а образи, символи, кодову мову асоціацій та уявлень [6, с. 3]. Опанування мовою починається з відчуттів, з процесу відображення у мозку людини окремих властивостей та явищ, які безпосередньо впливають на її органи відчуття, тому для швидкого та ефективного вивчення іноземної мови важливо задіяти якомога більшу кількість аналізаторів дитини: зір, слух, мовленнєво-моторні та рухові аналізаторів [1, с. 3–8].

Почати вчити щось нове та незнайоме є складними не лише для учнів з психофізичними вадами, а й для здорових дітей, а накопичення нового навчального матеріалу у звичній, словесній формі теж становить значні труднощі для будь-якої дитини. Вивчаючи іноземну мову, учні стикаються з проблемами збагачення лексичного запасу, граматичного оформлення мовлення та оволодіння належною вимовою. Коли дитина починає говорити, вона вже намагається висловити свою думку, і їй не важливо те, чи робить вона це граматично та фонетично правильно. Саме асоціативна методика може значно полегшити процес навчання, особливо вивчення нової іншомовної лексики.

Асоціативний метод або метод асоціативних символів (МАС) – це метод «живого» викладання, в основу якого закладений природний спосіб засвоєння лексики через «життєвий досвід», без зазубрювання лексичного матеріалу. МАС – це ігровий метод, це мова рухів, жестів, міміки, це мова нашого тіла [2]. Він дозволяє дитині пізнавати світ у спілкуванні та грі.

Використання багатьох аналізаторів у ході навчання дозволяє учням з психофізичними порушеннями компенсувати деякі свої особливості, наприклад, діти з порушеннями мовлення можуть використовувати жести та міміку, які будуть зрозумілі усім учасникам навчального процесу; дітям з порушенням концентрації уваги не потрібно буде постійно сидіти на одному місці та зосереджуватися на якомусь одному предметі. МАС розвиває образне мислення, дає можливість перетворити складний навчальний матеріал в

простий, а нудний зробити цікавим. Діти проводять увесь процес навчання в грі, адже вчитель створює невимушену атмосферу, в якій учні, не докладаючи значних зусиль, з легкістю вивчають великі об'єми навчального матеріалу.

Дуже важливо, що учні є активними учасниками навчального процесу, адже всі лексичні одиниці вони передають мовою рухів, жестів, міміки. Це найлегший спосіб налагодити комунікацію в штучних умовах вивчення іноземної мови, адже забезпечується оптимальне використання усіх аналізаторів [1, с. 23–24].

Під час гри можна повторити лексику з теми, організувати відпочинок на уроці, активізувати словниковий запас дітей, навчити учнів вживати лексику в різних мовленнєвих ситуаціях, розвивати творчість дітей [4]. Ігри захоплюють увагу, розвивають пам'ять, спонукають учнів працювати руками, ногами. За допомогою ігор дуже легко змінювати хід уроку, види занять, позбавляючи заняття монотонності, знімаючи фізичне напруження, покращуючи емоційний стан усіх учасників навчального процесу [8, с. 32].

Для оптимізації навчання лексиці можна використовувати символічне зображення не лише слів, а й навіть словосполучень та речень, що сприяє швидкому й глибокому запам'ятовуванню матеріалу. Є. І. Пассов у своїх дослідженнях наголошує на тому, що повинна спостерігатися якась пропорція між роботою пам'яті й мислення для того, щоб процес навчання був ефективним [3, с. 53–54]. Дійсно використання різних прийомів запам'ятовування лексичного матеріалу, таких як довільні й мимовільні, механічні й логічні, безпосередні й опосередковані (символи, знаки, жести, опорні сигнали й т. д.), сприяє розвитку інтелектуальних функцій аналізу й синтезу, формуванню мовного узагальнення, виділенню мовних абстракцій у вигляді знаків, схем, правил, тобто вдосконаленню мислення дитини.

МАС забезпечує рівноправну взаємодію учня та вчителя. Дві сторони поводять себе розкуто, не бояться проявити свої емоції, висловити свою думку. І вчитель, і учні є учасниками захопливої та веселої гри, правила якої придумують усі учасники, тобто за домовленістю створюються образи-

символи, через які розкривається значення нового мовного явища (лексичного або граматичного). Цей метод вимагає значної роботи вчителя, який повинен увесь час бути в русі, мотивуючи та заохочуючи дітей до постійної взаємодії під час процесу навчання, що може не завжди бути під силу старшим педагогам.

Незважаючи на це, МАС є одним з найефективніших способів семантизації лексичних одиниць, адже відомо, що дитина набагато швидше засвоює іншомовне слово, якщо воно пов'язане з конкретним образом або дією. МАС розвиває образне мислення дитини, уяву, лінгвістичне відчуття та здогадку, дає змогу проявити власну ініціативу та фантазію. В основі методу лежить емоційне сприйняття учнями зв'язної мови за допомогою рухів, жестів, що значно підвищує ефективність засвоєного матеріалу, покращує не лише пам'ять, а й увагу та здатність творчо мислити. Використання образів-символів та часте повторення вивченого матеріалу усувають необхідність постійно використовувати метод перекладу для нової лексичної одиниці.

Застосування методу асоціативних символів допомагає вирішити одну з основних проблем навчання іноземній мові – збереження у пам'яті мовного матеріалу. Оволодіння іноземною мовою відбувається через звичну дітям особистісну діяльність, за допомогою рухів, жестів, міміки. Учні виконують спільні ігрові дії з дорослими або самостійно. Вивчення нової мови для них – цікавий, веселий процес, який не викликає втоми, адже активно використовується рухова діяльність на фоні розвитку образного мислення [1, с. 4–5].

Учні з функціональними обмеженнями слуху, мовлення, академічних здібностей, порушеннями уваги, координації, сприйняття та переробки інформації, гнучкості мислення відчувають труднощі запам'ятовування та відтворення інформації з пам'яті, концентрації уваги, застосування набутих знань, умінь та навичок [7, с. 4], і саме асоціативна методика націлена на те, щоб допомогти учням подолати ці труднощі, адже розвиває навички та вміння учнів,

стимулює їхню увагу, покращує запам'ятовування, підштовхує до створення нових оригінальних ідей та смислових зв'язків.

Використання асоціативних символів, створення умов, максимально наближених до життєвих ситуацій, робить можливим мимовільне запам'ятовування матеріалу, наближає процес навчання до невимушеного сприйняття, дає змогу зрозуміти і запам'ятати порівняно велику кількість лексичних одиниць та мовних структур. Мимовільне засвоєння виключає перевантаження пам'яті дітей та не потребує довгих перерв для відпочинку, оскільки навчальний матеріал сприймається без значних інтелектуальних та фізичних зусиль, що є важливим для дітей з психофізичними особливостями. Мовний матеріал засвоюється непомітно, що веде до покращення результатів навчання.

Цінність методу для інклюзивної освіти загалом полягає ще й у тому, що, не використовуючи абсолютно ніяких затратних технологій, учитель має змогу постійно проводити високопродуктивні заняття, а не тільки ретельно сплановані в спеціально створених для цього умовах.

Висновки. Перевага методу асоціативних символів над іншими формами навчання полягає у тому, що він є ігровим методом. Таке навчання зовсім не обтяжує дитину, вона без утоми може сприймати велику кількість інформації, а отже, граючись, вчиться. Успіх цього методу головним чином залежить від зусиль вчителя, тому що саме він має створити невимушену атмосферу в процесі навчання, де діти зможуть не боятися висловлювати свої думки, проявляти свою фантазію, вивчати нову мову через «живе» мовлення, яке найбільш наближене до ситуацій реального життя. Задіяння різних аналізаторів допомагає учням компенсувати свої особливості та розвивати вроджені задатки. Ігри захоплюють увагу, розвивають пам'ять, спонукають учнів до активної взаємодії з вчителем.

Ми вбачаємо перспективу в подальшому дослідженні МАС, який ще не став популярним у вітчизняній освіті та використовується лише в деяких дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах.

References

1. Gunko S.V., Gusak L.E., Efimenko O.I. & Stadnik N.R. *English for primary school children in secondary schools by the method of associative symbols*. Luts'k. 2010.
2. *The method of Associative Symbols through simulation as close as possible to reality*. (2013). http://innovatelogic.com/blog_poradu_dla_ychitelya/method_of_associated_symbols_opus_new.html
3. Passov E.I. Kuzovlev V.P. & Tsaronov V.P. *Teacher of a foreign language. Skill and personality*. Moscow, RU: Prosveshcheniye. 1993.
4. Prostebi M.M. *The use of the game in English lessons in elementary grades*. <https://en.calameo.com/books/00157203452418c018682>
5. Romenets, V.A. "D. Hartley, J. Priestley. *Associative theory in the psychology of the Enlightenment*" *History of psychology: XVII century. Enlightenment Era: Educ. tool. for students. universities*. 497-508. Kyiv, UA: Libid, 2006.
6. Ruleva A.V. *Organization of the educational process for teaching English in elementary school*. Ternovka, UA. 2013.
7. Savchuk L.O., Kolupayeva A.A. "Special" child in training / For mat. meth. pos. *"Children with special educational needs and organization of their education."*. Rivne, UA: ROIPPO. 2010.
8. Fendrikova O.T. "Games at the initial stage of learning a foreign language" *English language in the elementary school*. 32–33. 2008.

Антонина Семенюк, Ярина Малаховская. Ассоциативная методика обучения иностранному языку в инклюзивном классе.

В статье было дано определение понятию "метод ассоциативных символов" (МАС). Рассмотрены суть ассоциативной методики и ее значение для обучения иностранному языку детей с психофизическими особенностями и инклюзивного образования в целом. Выделены основные проблемы в изучении иностранных языков детьми с психофизиологическими отклонениями. Охарактеризованы преимущества и недостатки использования этого метода в инклюзивном классе. Описаны возможности, которые дают ассоциации, для решения проблем в учебном процессе учеников с психофизиологическими нарушениями.

МАС - это метод «живого» преподавания, игровой метод, это язык движений, жестов, мимики. Он позволяет ребенку познавать мир в общении и игре. Главным преимуществом этого метода является его игровая форма, потому что играя ребенок одновременно учится и не устает. Методика развивает навыки и умения учащихся, стимулирует их внимание,

улучшает запоминание, подталкивает к созданию новых оригинальных идей и смысловых связей. МАС в основном нацелен на изучение иностранной лексики. Он не требует использования специальных технологий.

Метод позволяет задействовать в процессе изучения иностранных языков такие анализаторы: зрение, слух, речевые-моторные и двигательные анализаторы, таким образом ученики с психофизическими нарушениями могут компенсировать некоторые свои особенности. Он развивает образное мышление, дает возможность превратить сложный учебный материал в простой, а скучный сделать интересным. При использовании МАС ученики и учитель являются равноправными участниками учебного процесса и могут проявлять свою фантазию, выражать свои идеи, быть постоянно в движении, а не сидеть на одном месте.

Во время такого обучения с помощью игры можно повторить лексику по теме, организовать отдых на уроке, активизировать словарный запас детей, учить учеников употреблять лексику в разных речевых ситуациях, развивать творчество детей. Учитель должен прилагать значительные усилия, создавая непринужденную атмосферу, в которой ученики с легкостью изучают большие объемы учебного материала. МАС является одним из самых эффективных способов семантизации лексических единиц, помогает решить одну из основных проблем обучения иностранному языку - сохранение в памяти языкового материала.

Ключевые слова: инклюзивное образование, метод ассоциативных символов, анализаторы, дети с психофизическими нарушениями, ассоциация, игра, иностранные языки.

Antonina Semeniuk, Yaryna Malakhovska. Associative method of foreign language learning in the inclusive class.

In the article the definition and essence of associative method (MAS) as well as its importance particularly for foreign language teaching of children with psychophysical characteristics and inclusive education in general are considered. The main skills that this method develops in the study of foreign languages by children with psychophysiological defects are highlighted. The advantages and disadvantages of using this method in an inclusive class are described. Possibilities given by associations for solving problems in the educational process of students with special needs are analyzed.

MAS is a method of live teaching, a game method, it is a language of movements, gestures, facial expressions. It allows a child to discover the world through communication and play. The main advantage of this method is its game form, because while playing a child learns and does not get tired. The method develops students' skills, stimulates their attention, improves memorization, stimulates new original ideas and meaningful connections. MAS is mainly focused on the study of foreign vocabulary. It does not require the use of special technologies.

The method enables the use of the following analyzers in the process of learning foreign languages: vision, hearing, speech and motor analyzers, so that students with psychophysical disorders can compensate for some of their disabilities. It develops imaginative thinking, enables complex learning material to be transformed into simple, and boring – into interesting. When using MAS, students and teachers are equal participants in the learning process, and can show their imagination, express their own ideas, be in motion constantly.

While training, with the help of the game, you can revise the vocabulary of the topic, organize a relaxing atmosphere at the lesson, activate the children's knowledge, teach them to use active vocabulary in different speech situations, to develop children's creativity. The teacher must take great efforts to create a convenient environment in which students, without straining, easily learn a great amount of learning material. MAS is one of the most effective ways to semantise lexical units, which helps solve one of the major problems of learning a foreign language - to store linguistic material in memory.

Keywords: inclusive education, method of associative symbols, analyzers, children with psychophysical disorders, game, foreign language.